

**Avrupa Birliği
Perspektifinden
ve
Endüstri İlişkileri Boyutuyla
YENİ İŞ KANUNU:
Esneklik
ve
İş Güvencesi**

Bu çalışmada yazar, Türk endüstri ilişkileri, Türk Çalışma Mevzuatı ve genel anlamda çalışma hayatına ilişkin çalışma veya araştırmaların karşılaştırmalı olarak uluslararası evrensel norm ve kriterler ile test edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, bu kitap çalışmasında da değerlendirdiği ve sınırdığı her düzenleme veya müesseseye ilişkin tespitlere, uluslararası ve Türkiye'nin global entegrasyondaki tercihinden dolayı, özellikle Avrupa Birliği kriterleri eşliğinde ve elbette ki, konuyla ilgili ülke gerçekleri ve genel durumu göz önünde tutarak yaklaşmıştır.

İş Kanunu'nu savunmak veya tanıtmak gibi bir misyonunun olmadığı ifade edilen bu çalışmada, daha ziyade Türkiye'de sosyal disiplinlerde çok fazla alışık olmadığımız biçimde, konuları AB perspektifinden analitik ve eleştirel bir yaklaşım ile irdelemektedir.

Bu bağlamda, bu kitap çalışmasını akademisyen şapkası ile "bilimsel sorumluluk" adına yazdığını belirten Doç. Dr. Ali Rıza BÜYÜKUSLU'nun kitabı üç temel bölümden oluşmaktadır.

Birincisi, endüstri ilişkileri ve çalışma yasalarının politik ekonomisinin tartışıldığı teorik bölümdür. Burada, esasında, işçi-işveren ilişkileri ve iş yasalarının arka planını oluşturan ve şekillenmesine neden olan kapital birikim/üretim modelleri ve kapitalizmin dinamik kriz çözüm formülleri ve enstrümanları değerlendirilmektedir.

İkinci bölümde, Avrupa Birliği perspektifi ve endüstri ilişkileri boyutuyla, özellikle Avrupa Birliği uyum sürecindeki Türkiye'nin çalışma mevzuatı itibarıyla Avrupa kapitalizminin yeni ekonomik, sosyal ve üretim ilişkilerine yönelik parametreleri ve müesseselerinden nasıl yararlandığı, söz konusu değişimin neresinde olduğu ve nihayet yeni İş Kanunu'nun getirdikleri irdelenmektedir.

Son bölümde ise; bir kriz yönetim modeli olarak "uzlaşmacı kapitalizm" ve "üçlü anlaşmalar"ın Avrupa uygulamaları ile Türkiye açısından yorumlanması yapılmakta ve alternatif çözüm önerileri sunulmaktadır.

Kitap, Derin Yayınevi'nden (Tel: 0 212 527 01 65, Fax: 0 212 511 47 76) temin edilebilir.

İŞ HUKUKUNDA İŞ SIRRININ KORUNMASI (ŞİR SAKLAMA VE REKABET YASAĞI)

İş sırlarının işverenin bilgisi ve izni olmadan üçüncü kişiye açıklanması, işçilerin sorumluluğunu gerektirir. Çalışma hayatında işverenler için büyük öneme haiz olan bu konuyu, Yrd. Doç. Dr. M. Fatih UŞAN "İş Hukukunda İş Sırrının Korunması" isimli kitabında, işçilerin sır saklama ve rekabet etmeme borcu çerçevesinde incelemiştir.

Çalışma 345 sayfa ve 3 bölümden oluşmuştur. Bölüm başlıkları şu şekildedir; "İş sırrı ve rekabet kavramı, iş hukukunda iş sırrının korunmasının hukuki dayanağı, iş sırrının korunması ile işçinin ifade, çalışma ve sözleşme özgürlükleri arasındaki ilişki", "Hizmet sözleşmesi kurulması aşamasında ve devam ederken iş sırrının korunması ile iş sırrının korunması açısından işçi buluşları", "hizmet sözleşmesi sona erdikten sonra iş sırrının korunması".

İŞ VE SOSYAL SİĞORTA HUKUKU UYGULAMASINDA PARÇA BAŞINA ÜCRET

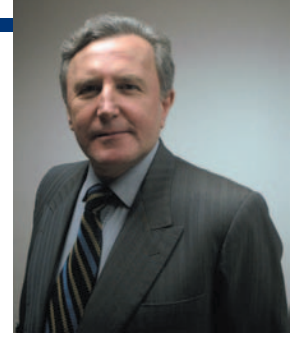
Parça başına ücret, ücret tespit yöntemlerinden bir tanesidir ve verime dayalı ücret sistemi içinde yer almaktadır.

Yrd. Doç. Dr. M. Fatih UŞAN, "İş ve Sosyal Sigorta Hukuku Uygulamasında Parça Başına Ücret" isimli çalışmada, teknolojik gelişmelerle birlikte yaygınlaşmaya başlayan parça başına ücreti incelemiştir.

11 bölüm ve 171 sayfadan oluşan kitapta;

- * parça başına ücret kavramı,
- * parça başına ücretin yarar ve sakıncaları,
- * parça başına ücretin tespiti,
- * parça başına ücretin uygulama alanı,
- * parça başına ücretle çalışmada tarafların borçları,
- * parça başına ücretin; hizmet sözleşmesinin sona ermesi ve kıdem tazminatı bakımından özellikleri, ikramiye ve disiplin cezası uygulaması bakımından özellikleri, çalışma ve dinlenme süreleri bakımından özellikleri, sendika üyelik ve toplu iş sözleşmesi dayanağına aidatının tespiti bakımından özellikleri, sosyal sigortalar prim hesabı ve Kurumca yapılan ödemeler bakımından özellikleri incelenmiştir.

Kitaplar Seçkin Yayıncılıktan (Tel: 0 312 435 30 30, E-posta:seckin@seckin.com.tr) temin edilebilir.

İsmail BAYER

Prof. Dr. MURAT DEMİRCİOĞLU'NUN

ÇALIŞMA YAŞAMINA BAKIŞI

1970'li yılların sonlarıydı. Dönemin Çalışma Bakanı rahmetli Bahir Ersoy ile birlikte bir Sakarya gezisinde tanıştım Dr. Murat Demircioğlu'nu. Yurtdışında doktora çalışmasını tamamlamış Türkiye'ye yeni dönmüştü. Yıldız Teknik Üniversitesi'nde geçen 20 yılı aşkın bir süreç. ve bugün aynı üniversitede sürdürdüğü Dekanlık görevi.

Çimento İşveren'in geçen sayısında, Demircioğlu'nun Centel ile birlikte ürettikleri ve dokuzuncu baskısına ulaşan "İş Hukuku"nu¹ tanıtmaya çalışmıştık.

1475 sayılı İş Yasası'nın uygulandığı süreçte, "Sorularla Çalışma Mevzuatı El Kitabı"² İstanbul Ticaret Odası yayını olarak yayımlanan Demircioğlu'nun bu ürünü piyasada satılmadığı gibi, baskısı da tükenmişti. 10 Haziran 2003'te yürürlüğe giren yeni iş yasası ile birlikte, bu yeni düzenlemenin getirdiği yeni yükümlülükler çerçevesinde, sorulardan hareketle İş Yasası'na açıklık getirmeye çalışan Demircioğlu'nun "Sorularla Yeni İş Yasası"³ ürünü, geçtiğimiz yılın sonbaharında yeni yasanın uygulanmaya başlaması ile birlikte, yine İstanbul Ticaret Odası'nın bir yayını olarak yayımlandı.

Önsöz'de, İstanbul Ticaret Odası Genel Sekreteri Dr. Cengiz Ersun, "Yasada yer alan hükümleri tek tek

ele almak suretiyle, uygulamaya ilişkin sorulabilecek tüm sorulara yanıt vermeyi amaçlayan, oldukça ayrıntılı ve örneklerle zenginleştirilmiş açıklamaların yer aldığı çalışmanın bu konudaki ilk çalışmalarından biri olduğuna hiç kuşku yoktur."⁴ açıklamasıyla ürünü sunmaktadır.

Prof. Demircioğlu ise sunumunda, "Yasa'nın yürürlüğe girmesi sonrasındaki ilk çalışmalardan biri olan bu yapıtta elden geldiğince akademik tartışmalardan uzak durulmuş, gerektiği yerde 1475 sayılı eski Yasa ile örneklemelere gidilmiş, ayrıca uluslararası normlara da yollamalar yapılmıştır. Ancak yine tarafımızca bilimsel titizlikle ve önyargısız bir şekilde,

yeri geldiğinde bu yasa ile öngörülen kurum ve kavramların bazıları hakkında uygulama açısından ileride doğacak kuşkulara da yer verilmiştir." açıklamasını yaptıktan sonra sıra, Av. Önder Aker ile Av. Bekir Uzun'un yanı sıra, Prof. Dr. Tankut Centel'in de okumalarından sonra eleştirilerini de dikkate aldığını belirtmiştir.⁵

100 soruyu, 8 bölüm başlığı altında sıralayan Demircioğlu, teknik bir öğretim kurumunda görev yapmanın kazandırdığı deneyimlerinin sonucunda, tartışma yerine sorun çözme, yol gösterme yaklaşımını yeğlemiştir.

Yasa'nın kapsamının ele alındığı birinci bölümde, çıraklık konusuna da yer verilmiştir.

İş hukukunun uygulanacağı kişiler ve yerlere ayrılan ikinci bölümde ise, yeni yasa ile getirilen alt-ışveren, ödünç iş ilişkisi ve cinsiyet ayrımı yasağı gibi, yeni düzenlemelere de açıklık getirmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölüm iş sözleşmesine ayrılmıştır. Bilindiği gibi 1475'teki hizmet akdi, 4857'de artık iş sözleşmesine dönüşmüştür. Bu bölümde de kısmi süreli çalışma, çağrı üzerine çalışma gibi iş ilişkisindeki yeni kavramlar üzerinde durulmuştur.

¹ BAYER İSMAIL

"Yeni İş Yasası'na İlişkin Ürünler" Çimento İşveren Dergisi; Cilt.18. Sayı.2. Mart 2004. Sf. 55-57

² DEMİRCİOĞLU Prof. Dr. MURAT "Sorularla Çalışma Mevzuatı El Kitabı" İstanbul Ticaret Odası Yayını; İst. 1998

³ DEMİRCİOĞLU Prof. Dr. MURAT "Sorularla Yeni İş Yasası" İstanbul Ticaret Odası Yayını; 2003/42. İstanbul.2003., 156 sf.

⁴ a.g.e.,sf.3.

⁵ a.g.e.,sf.6-7.

Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası

Dördüncü bölümün soruları ücrete ayrılmıştır. 24 sorunun yer aldığı bu bölümü, 39 sorunun yer aldığı, iş sözleşmesinin feshi ve sonuçları bölümü izlemektedir. İş güvencesi konusu tabii ki bu bölümün üzerinde en çok durulan konusu. İş güvencesi konusunda 90'lı yılların başında, Prof. Ulucan, Prof. Eğrenci ve Prof. Taşkent ile birlikte yasa hazırlık çalışmalarına katılan, Prof. Demircioğlu'nun yasallaşan düzenlemelerin oluşum sürecinde içinde olmadığı konuya yaklaşımını ve değerlendirmelerini izlemek, bazı görüşmeleri de hatırlatıyor. 90'lı yılların başındaki çalışma sürecindeki eleştirel yaklaşımındaki tutarlılığını, 10 yılı aşkın süreçteki değişim rüzgarlarını da izleyerek sürdüren Demircioğlu'nun değerlendirme ve sorulara yanıtlarındaki çizgiyi izlemek yararlı da oluyor. Düzenlemenin uygulamada nasıl sonuç vereceğini düşünerek fikir üretmeyi seçen Demircioğlu, bu nedenle, tercüme ve dönemsel farklı görüşlerin kışkacına kapılmamış oluyor.

Bazı yaklaşımlarına katılmayabilirsiniz, bazı sorulara daha açık ve geniş yanıt vermesini bekleyebilirsiniz. Ancak Demircioğlu, bütünselliğin içinde ve pratik yararı göz ardı etmediği için, genel bir çerçeve çizerken, her soruya nasıl yaklaşılacağına ilişkin bir tavır sergilerken, yukarıda da belirtmeye çalıştığımız tutarlılığını sürdürmeyi de hiçbir şekilde bırakmamaya özen göstermiştir.

Altıncı bölümde işin düzenlenmesi üzerinde durmuştur. İş Sağlığı ve Güvenliği'ne ilişkin sadece üç sorunun ayrılması şüphesiz yeterli değildir. Ancak yayımlandığında, yasanın öngördüğü hiçbir yönetmeliğin daha çıkmamış olduğu gerçeğini de gözardı edemeyiz. Nisan 2004 başında İşçi Sağlığı ve Güvenliği'ne ilişkin yayımlanan yönetmelik sayısının 20'yi aştığını ve yakın bir süreçte 30'u da aşacağı gerçeği karşısında,

yeni basımlarda bu bölümün belki ayrı bir kitap doğuracağını da söyleyebiliriz.

Demircioğlu, son bölümde bir soruyla, idari para cezalarındaki değişiklikler üzerinde durmuştur.

Bu yazı çerçevesinde Prof. Demircioğlu'nun tanıtacağımız ikinci ürünü, Prof. Dr. Ali Güzel ile ortaklaşa hazırladıkları ve ikinci baskısı yapılan, yine İstanbul Ticaret Odası yayını olan "İşverenin Sosyal Sigorta Yükümlülükleri ve Sorumluluğu" dur.⁶

İstanbul Ticaret Odası'nın uzun yıllar Genel Sekreterliğini yapmış olan Prof. Dr. İsmail Özasan'ı da saygı ve rahmetle anarken, bu yapıta yazdığı önsözden bir bölümü buraya almadan geçemeyeceğiz.

"Çalışma hayatında işverenlerin hem devlete hem de çalışanlara karşı olan sorumlulukları yasalarla belirlenmiş durumdadır. Bu sorumluluklardan biri olan sosyal sigorta sorumluluğu en karmaşık ve en detaylandırılmış düzenlemelerdendir.

Bir dizi yasa ile oluşturulan sistem içerisinde özellikle uygulamada gerek Sosyal Sigortalar Kurumu'nu gerekse işçi ve işvereni mağdur eden çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. İşveren Sosyal Sigorta Yükümlülükleri ve Sorumluluğu isimli bu yayınında Sosyal Sigorta Yasası'nın işverene yüklediği sorumluluklar ayrıntılı olarak ele alınmak suretiyle üyelerimizin bu konudaki sorularına cevap verilmesi amaçlanmıştır."⁷

Bu amaçların gerçekleşmiş olduğu, ikinci baskısını yapmasından anlaşılmaktadır.

Beş bölüm içinde 21 ana başlık altında ve bu ana başlıkların altında sınıflandırılan konular, uygulamacıların soru ve sorunlarına yönelik onların bilgilendirilmesi amacı gözetilerek ürünün çerçevesi çizilmiştir.

Bilindiği gibi 4447 sayılı Yasa, kamuoyuna "reform" olarak sunulmuştur. Ancak geçtiğimiz yıllarda yasada yapılan sürekli değişiklikler ve hala yasal değişikliklerin gündemden düşmemesi, yasal düzenlemenin doğru değerlendirilmesi için, bu gerçekliği göz ardı etmemek gerek.

Bu çerçevede ürünü tanıtmaya çalıştığımızda, yasal düzenlemenin işverene getirdiği yükümlülükler ve sorumluluklar bakış açısından, uygulamaya ilişkin açıklamaları içerdiğini belirtebiliriz.

Sosyal Sigortalar Yasası ile İşsizlik Sigortası Yasası kapsamı birinci bölümde açıklanıp, işverenin yükümlülükleri, isteğe bağlı sigorta ve topluluk sigortası açıklanmaktadır. İkinci bölümde, işveren, işveren vekili ve alt işveren kavramları açıklanıp, işyeri kavramı ve işyeri ile ilgili yükümlülükler üçüncü bölümde yer verilir, primler ve işverenin yükümlülükleri dördüncü bölümün konusu

⁶ DEMİRCİOĞLU; Prof. Dr. Murat - GÜZEL; Prof. Dr. Ali "İşverenin Sosyal Sigorta Yükümlülükleri ve Sorumluluğu", İkinci Baskı. İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No: 2002/29. İstanbul, Ağustos 2002. 292.sf.

⁷ a.g.e. sf.3.

olmaktadır. Beşinci bölüm ise, iş kazası ve meslek hastalığına ayrılmıştır.

Ancak, Demircioğlu-Güzel işbirliğinin bu ortak ürününü tanıtırken, içeriğinin belki de iki katını aşacak şekilde yeni baskılarının gündemde olduğunu da belirtmeden geçemeyeceğiz.

Çünkü, 2002'den günümüze Sosyal Sigortalar Yasası'nın değişiklikleri bir yana, 4857 sayılı İş Yasası'nın da 10.06.2003'ten itibaren yürürlüğe girmesiyle, öngörülen yönetmeliklerin de 30'u aşkınının yürürlüğe girmesi sonucu, konuya bu pencereden de bakmak gerekmektedir. Özellikle de beşinci bölümün konusu olan iş kazası ve meslek hastalığına ilişkin bölümler, bu konuda İş Yasası çerçevesinde yeni yürürlüğe giren yönetmelikler bunu zorunlu kılmaktadır. Rücu davalarının, işverenlerin, işçilerin sağlığını koruma ve iş güvenliği ile ilgili mevzuata aykırı davranış gerekçesine dayandırıldığı gerçeğini dikkate aldığımızda, bu konunun ne denli önemli ve ivedi olduğu da ortaya koymaktadır.

Uygulamada gözlemlediğimiz çoğunluğun bu yeni düzenlemelerden, bilgisizliğin ötesinde habersiz olduğudur.

İş Yasası ile Sosyal Sigortalar Yasası, rahmetli Yargıtay eski 10.H.D. Başkanı Mustafa Çenberci'nin deyişiyle, "paranın iki yüzü gibidir". Birbirinden ayrılmazlar, bütündür.

1980'li yıllarda birlikte ve özellikle de 90'lı yıllarda çalışma ilişkilerinde esneklik konusu sürekli gündeme getirilmiş, bu konuda akademik çalışmalar da yapılmıştır. Yasal ayrıntılı bir düzenleme olmadan, akademik çalışmalar, 4857 sayılı Yasa'nın hazırlık ve yasalaşması sürecinde, yararlanılan kaynaklar, yol gösterici örneklemeler olmuş

ve Yasa'da esneklik konusunda çeşitli düzenlemelere yer verilmiştir.

Bu yazı çerçevesinde Demircioğlu ile ilgili tanıtacağımız üçüncü ürün, esneklik ile ilgilidir. Demircioğlu, Centel-Güzel, birlikteliğinden ayrı, bu kez de Yard. Doç. Dr. Murat Engin ile yine ortak bir çalışmayla ve yine İstanbul Ticaret Odası'nın bir yayını olarak, "Dünyada ve Türkiye'de Esnek Çalışma"yı 2002'de yayımlamıştır.⁸

Üç bölümden oluşan ürünün birinci bölümünde, İstihdam Biçimlerinde Esneklik ve Yeni İstihdam Türleri başlığı altında, evde çalışma, tele çalışma, ödünç iş ilişkileri, kısmi süreli çalışmalar, sosyal sigortalar, toplu sözleşme hukuku çerçevesinde alt işveren ilişkisi de dikkate alınarak açıklanmaktadır.

İkinci bölümde ise iş sürelerinde esneklik ve işin düzenlenmesi çerçevesinde, yoğunlaştırılmış çalışma, telafi edici çalışma, çağrı üzerine çalışma gibi yeni çalışma türleri ile birlikte 1475 sayılı yasal düzenleme çerçevesinde konu ele alınırken, halen yürürlükte olan 4857 sayılı İş Yasası'nın hazırlık

çalışmaları da dikkate alınarak, konulara açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, iş şartlarında esaslı değişiklikler, yeni iş yasası ön tasarısı dikkate alınarak, iş, işyeri, ücret, çalışma, iş koşulları ve izinler incelenmektedir.

Esneklik üzerine, dünya örnekleri ve Türkiye'de muhtemel yasal gelişmeler de dikkate alınarak, açıklamalar yapılmaktadır.

4857 sayılı Yeni İş Yasası, 10.06.2003'te yürürlüğe girmiştir. Öngörülen yönetmelikler de çıkmaya devam etmektedir. Esneklik üzerine yönetmeliklerde yapılacak düzenlemelerin de tamamlanmasından sonra, yıl sonuna doğru, bu ürünün de yenilenmiş yeni baskısıyla karşılaşmak gerekli olacaktır.

Prof. Dr. Demircioğlu'nun çalışma yaşamına bakışta değişik birlikteliklerle ortak ürünler oluşturma girişimi, iş hukukunda ilk kez karşılaştığımız bir olgu. İkinci önemli olgu ise Demircioğlu imzasının bulunduğu 4 ürünün de uygulamaya yönelik, bilgilendirici, yol gösterici, uygulamada yararlanılacak kaynaklar olması özelliğidir.

Kitapçı vitrinlerinde ya da üniversite yayınları içinde bulamadığımız bu ürünler, uygulamacılar için önemli birer başvuru kaynağı olma durumundadır.

Bu ürünleri izleyebilen İstanbul Ticaret Odası üyeleri adeta ayrıcalıklı bir durumdadırlar. Bu ürünlerin daha geniş kesimlerce bilinmesi ve yararlanılması çalışma ilişkilerine önemli olumlu katkılar sağlayacaktır. İTO'nun çalışma ilişkilerine yönelik bu yayınlarının daha yaygın bir şekilde uygulamacılara ulaşmasının dileylim.

⁸ Demircioğlu, Prof. Dr. Murat-Engin, Yard. Doç. Dr. Murat "Dünyada ve Türkiye'de Esnek Çalışma" İTO yayını. 2002 - 52 2002. İstanbul 112.sf.